

Organizuje:

Fakulta architektúry a dizajnu STU v Bratislave

- Ústav teórie a dejín architektúry a obnovy pamiatok
- Vertikálny ateliér Paulíny_Hrašková_Terao Vošková
- Vzdelávacie a vedeckovýskumné centrum FAD STU v Banskej Štiavnici

Pod záštitou:

ICOMOS Slovensko

V spolupráci s:

- Katedra UNESCO pri STU v Bratislave
- Stavebná fakulta STU v Bratislave
- Mesto Banská Štiavnica
- Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica
- Slovenský banský archív Banská Štiavnica
- Archív Pamiatkového úradu SR a Archív Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, pracovisko Banská Štiavnica
- Firma Obnova s. r. o., Banská Štiavnica

Odborní garanti:

Prof. Ing. arch. Pavel Gregor, PhD., Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD.

Vedecký výbor:

doc. Ing. arch. Jana Gregorová, PhD., doc. Ing. arch. Magdaléna Kvasnicová, PhD., doc. Ing. Marek Fraštia, PhD., Ing. arch. Pavol Paulíny, PhD., Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD., Ing. arch. Lýdia Budayová, PhD., Ing. arch. Andrea Nižňanská, MSc. Ákos Miklós (Budapešť), Bc. Zala Erklavec (Lubľana)

Organizačný výbor a lektori: Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD., Ing. arch. Lýdia Budayová, PhD., Ing. arch. Andrea Nižňanská

Pomocní lektori: Ing. arch. Denisa Kyselicová, Ing. arch. Peter Jakubišin, Ing. arch. Zuzana Holičková, Ing. arch. Lívia Búliková, Ing. Peter Kysel', Ing. Andrej Hideghéty, Bc. Katarína Urgelová

Technická spolupráca: Ing. Anna Karacsonyová, Ing. Kristína Baňáková, RNDr. Juraj Paučula

Podklady k zadaniam workshopu zhromažďované sčasti v rámci rezidenčného pobytu v Slovenskom banskom múzeu.

Kontext, zámer a ciele JUA 2021:

Ide o 11. ročník podujatia *Jesenná univerzita architektúry (JUA)*, z toho o štvrtý ročník vedeckého výskumu stavebno-historického vývinu Banskej Štiavnice. Cieľom je na základe vedeckého poznania stavebného vývinu mesta grafické spracovanie jeho čo najexaktnejšej vizuálnej podoby. Do výskumu stavebno-historického vývinu mesta a grafického spracovania výsledkov sú zapájaní študenti a doktorandi rôznych vedných odborov: urbanizmu a architektúry, stavebníctva a geodézie, histórie a histórie umenia a pod.

JUA 2018 – zmapovala a zdokumentovala doposiaľ známe obytné stavby z románskeho obdobia (medzi dvomi románskymi bazilikami);

JUA 2019 – overovala možný výskyt románskych a gotických domov na Striebornej ulici (v blízkosti potvrdených románskych domov), vrátane ich napojenia na štôlne;

JUA 2020 – zmapovala a zdokumentovala gotickú zástavbu meštianskych domov na terajšom Námestí sv. Trojice;

JUA 2021 má za cieľ rozšíriť dokumentáciu gotických domov na čo najširšie územia (od dominikánskeho kláštora s kostolom sv. Mikuláša po Frauenbergský kostol Panny Márie Snežnej; od Starej nemocnice po Kostol sv. Alžbety). Pôjde o selekciu stredovekého obdobia z pamiatkových výskumov (z archívov) a prenesenie do mapových podkladov, tabuliek a o dokumentovanie vybraných gotických domov (ich typických architektonických znakov, časové zaradenie znakov – okná, portály, klenby a stropy); príp. o načrtnutie typickej dispozície stredovekého meštianskeho domu). Taktiež sa pokúsime o hypotetickú rekonštrukciu gotického slohového obdobia rozvinutých uličných pohľadov – podklad spracujú študenti Stavebnej fakulty STU (rozvinuté uličné pohľady ulíc: A. Kmeťa, Kammerhofská, Dolná, Akademická – podľa kapacity).

12. september 2021 (nedeľa)

- 14:00 Registrácia účastníkov a zahájenie workshopu
Detašované pracovisko FAD STU v Banskej Štiavnici, Radničné nám. 2
- 14:15 – 14:30 Otvorenie: **ARCHA – vzdelávacie a vedeckovýskumne centrum pre obnovu architektonického dedičstva v Banskej Štiavnici**
_____ prof. Ing. arch. Pavel Gregor, PhD., dekan FAD STU v Bratislave
- 14:45 – 17:45 Exkurzia 1: **Gotické mesto Banská Štiavnica (15:00 Kostol Panny Márie – Starý zámok, 16:00 Galéria Jozefa Kollára SBM Banská Štiavnica, 17:00 Kostol sv. Kataríny)**
_____ Ing. arch. Lýdia Budayová, PhD.; Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD.

13. september 2021 (pondelok)

Prednášky prístupné verejnosti cez MEET: meet.google.com/jjq-acjc-ajg

Iba prednášky, ktoré sú graficky zvýraznené v zelenej farbe budú vysielané naživo on-line v reálnom čase podľa programu.

- 09:00 – 09:30 **Kontext, zámery a ciele workshopu**
_____ Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD.
(FAD STU v Bratislave, Ústavu teórie a dejín architektúry a obnovy pamiatok)
- 09:45 – 11:30 Exkurzia 2: **Centrálna – sídlo firmy Obnova s. r. o. – centra pre obnovu a vzdelávanie v oblasti kultúrneho dedičstva, neskorogotický Frauenberg kostol (Kostol Panny Márie Snežnej) – práce na obnove** _____ Mgr. Michal Hrčka
- Ukážka odb. debaty o metodike architektonickej prezentácie slohových období na fasáde BMG domu. Príklad multidisciplinárneho prístupu k obnove historických fasád
- 11:30 – 12:00 **Projektovanie a realizácia pamiatkovej obnovy v praxi. Architektonický návrh pamiatkovej obnovy Baumgantnerovho domu** _____ Ing. arch. Pavol Paulíny, PhD.
(architekt-projektant, Ústav teórie a dejín architektúry a obnovy pamiatok FAD STU v Bratislave)
- 14:00 – 14:30 **Architektonická dokumentácia historických stavieb**
_____ Ing. arch. Peter Jakubišin
- 14:30 – 15:00 **Geodetické metódy zameriavania historických stavieb a objektov**
_____ doc. Ing. Marek Fraštia, PhD.
- 15:00 – 15:15 Prestávka
- 15:15 – 15:45 **Urbanistický vývin Banskej Štiavnice (pôvodných sídiel Bana a Štiavnica)**
_____ Ing. arch. Lýdia Budayová, PhD.
- 15:45 – 16:30 **Sakrálne gotické stavby v Banskej Štiavnici (Kostol Panny Márie, Frauenberg, Kaplnka sv. Anny, Kostol sv. Kataríny, Kostol sv. Alžbety)** _____ Ing. arch. Lýdia Budayová, PhD.;
Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD.
- 16:30 – 17:00 Prestávka

17:00 – 17:45 *Gotické umenie sakrálnych stavieb. Umenie stredoslovenských banských miest v Kresťanskom múzeu v Ostrihome* _____ Dr. Emese Sarkadi Nagy (Kresťanské múzeum v Ostrihome, Maďarsko)

19:00 – 19:30 **Vysvetlenie zadaní workshopu** – úvod
_____ Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD.

14. september 2021 (utorok)

09:00 – 09:30 *Kultúrno-historická topografia územia – ako podklad pre Zásady ochrany pamiatkovo chráneného územia* _____ doc. Ing. arch. Jana Gregorová, PhD., doc. PhDr. Magdaléna Kvasnicová, PhD.

9:30 – 10:00 *Architektonické premeny gotického Kostola sv. Alžbety – hypotetické rekonštrukcie* _____ doc. Ing. arch. Jana Gregorová, PhD.

10.30 – 11.30 **Exkurzia 3: Historická dokumentácia Banskej Štiavnice na banských mapách v Slovenskom banskom archíve** _____ Mgr. Peter Konečný, PhD. (Slovenský banský archív Banská Štiavnica)

11.30 – 12.00 *Banská Štiavnica na historických vyobrazeniach, historické mapy a vyobrazenia – prínos pre výskum* _____ Ing. Ákos Miklós (Maďarsko)

14:00 – 15:00 **Exkurzia 4: Kaplnka sv. Anny (radnica)** – prednáška in situ
_____ Ing. arch. Lýdia Budayová, PhD., Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD.

15:30 – 16.30 **Predstavenie predmetu dokumentovania** – odovzdanie podkladov
_____ vedú: Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD.,
Ing. arch. Lýdia Budayová, PhD., Ing. arch. Zuzana Holičková, Ing. arch. Denisa Kyselíková, Ing. arch. Andrea Nižňanská

16:30 – 19:00 Prieskum v teréne a práca v ateliéri

19:00 – 19:45 *Gotické meštianske domy v Banskej Štiavnici – situovanie v urbanizme mesta, dispozícia, využitie priestorov, stavebné konštrukcie, architektonické a výtvarné detaily – identifikácia počas výskumu* _____ Mgr. Michal Šimkovic (archeológ a historik umenia a architektúry)

15. september 2021 (streda)

09:00 – 10:00 **Exkurzia 5: Krečmérovský dom – príklad meštianskeho románsko-gotického domu. Odborná exkurzia domu v štádiu obnovy** _____ Ing. Milan Klak, Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD.

10:00 – 17:00 Práca na zadaniach – v teréne a v ateliéri

18:00 – 18:45 **Gotické domy v Kremnici – poznatky o gotickej architektúre meštianskeho domu, dispozičné a hmotovo-priestorové usporiadanie – z výsledkov doterajších výskumov** _____ doc. Ing. arch. Nadežda Hrašková, PhD.

16. september 2021 (štvrtok)

09:00 – 17:00 Práca na zadaniach – v teréne a v ateliéri

18:00 – 18:45 **Restaurovaní exteriéru horného hradu Bečova – limity, postup a výsledky záchranné činnosti** _____ prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girsá (FA ČVUT Praha Česká republika)

17. september 2021 (piatok)

Celý deň práca na zadaniach – spracovávanie výsledkov z terénnych dokumentačných prác do formy posterov, príprava na tlač

18. september 2021 (sobota)

- Prípravy power-pointových prezentácií
 - Príprava pohostenia k výstave a záverečný banket
 - Príprava výstavy
 - Spoločné foto
-

17:00 – Otvorenie výstavy študentských prác z workshopu „Banská Štiavnica gotická II“, spojená s krátkymi power-pointovými prezentáciami

_____ prenos podujatia cez G Suit -- Meet, meet.google.com/jjq-acjc-ajg

Podklady:

- **Mapa 1:** Zväčšená súčasná katastrálna mapa – do nej budeme vkladať pôdorysné schémy zistených gotických domov, M 1: 500 (?);
- **Mapa 2:** Po prieskume dokumentácií gotických domov budeme vkresľovať /doplňať do Mapy 1 priebeh pivníc -- žiada sa pritom aspoň približne odmerať a naznačiť smer štôlne (ak je zasypaná, zamurovaná);
- **Výkres 3:** Rozvinuté pohľady ulice A. Kmeťa, Kammerhofskej, Radničné nám. (z oboch strán) od prof. Alfréda Piffľa (r. 1953): od Kostola sv. Kataríny/ od budovy Slovenského banského archívu po Kammerhof/resp. po kostol sv. Alžbety – „oklikať“ siluetu jednotlivých domov a označiť ich starým číslovaním (napr. 195/II, 196/II, atď.);

- Súčasná katastrálna mapa; mapa námestia z „poľských meračiek“ – zamerania domov v 80. rokoch 20. storočia poľskými reštaurátorskými pracovníkmi PKZ, zdroj: Archív FAD STU, detašované prac. Banská Štiavnica;
- pôdorysy jednotlivých domov (Archív Krajského pamiatkového úradu, prac. Banská Štiavnica – ďalej iba KPÚ BŠ / pôdorysy z Lužinovej štúdie);
- Rozvinuté pohľady ulíc z oboch strán (prof. Alfréd Piffľ, 1953, zdroj: KPÚ BŠ);
- Stavebno-historický/ Architektonicko-historický vývin domov na Nám. Sv. Trojice (v Lužinovej štúdií je iba prízemie), kompletný zdroj: Archív KPÚ BŠ; Archív PÚ SR;
- Fotodokumentácia pivníc a štôlní s vyznačením do pôdorysov domov (autor fotografií: Lubomír Lužina, 2018 -- 2019);
- Katastrálna mapa z 1858, historické veduty mesta;
- Základná literatúra: Vozár, J. – Gindl, J.: *Banská Štiavnica, sprievodca po pamiatkach* (1967), *Banská Štiavnica UNESCO* (Pamiatkový ústav Bratislava, 1995), Lichner, M. a kol.: *Banská Štiavnica. Svedectvo času*, 2001; výsledky predchádzajúcich ročníkov JUA 2018 – 2020.

DOLEŽITÁ POZNÁMKA: Pri využívaní podkladov VŽDY nutné uviesť zdroj (archív), autora, názov publikácie, rok vydania!

Z A D A N I A pre JUA 2021

Zadania zostavila: Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD.

Práce na zadaniach pod vedením lektorov: Ing. arch. Katarína Terao Vošková, PhD., Ing. arch. Lýdia Budayová, PhD., Ing. arch. Zuzana Holičková, Ing. arch. Peter Jakubišín, Ing. arch. Denisa Kyselicová, Ing. arch. Andrea Nižňanská, Bc. Zala Erklavec, Ing. Andrej Hideghéty, Ing. Peter Kyseľ

Zadanie č. 1-2:

1 Geodetická fotogrametria rozvinutých pohľadov/ fasád domov Ulice Andreja Kmeťa, Radničné nám., Kammerhofska, Akademická – podľa toho, čo je reálne v priebehu workshopu spracovať;

2 Geodetické zameranie profilu ulíc: Dolná ružová -- A. Kmeťa – Strieborná -- Novozáocká

Vedú: Ing. Andrej Hideghéty (doktorand SvF STU, katedra geodézie), Ing. Peter Kyseľ (doktorand SvF STU, katedra geodézie).

Zadanie č. 3: Spracovanie pôdorysnej schémy mesta Nám sv. Trojice – ul. A. Kmeťa – Radničné nám., Kammerhofska – Akademická – Dolná ružová – Strieborná v gotickom období (cca medzi rokmi 1300 – 1450) – do pôdorysného podkladu súčasného stavu vyznačenie pôdorysov LEN gotických domov (podľa poznatkov z existujúcich pamiatkových výskumov).

Vedú: Ing. arch. Lýdia Budayová, PhD., Ing. arch. Lívia Búliková, Bc. Katarína Urgelová

Zadanie č. 4: Porovnávacie rozvinuté pohľady námestia:

-- Rozvinuté pohľady od A. Piffli z 1953 a z 2021 (geodetická fotogrametria a jej možné výstupy)

– Architektonické spracovanie výsledkov súčasného zamerania rozvinutých uličných pohľadov – vloženie hmotovej siluety gotických domov do rozvinutých uličných pohľadov (s popisom identifikáciou jednotlivých domov – číslom, zaužívaným názvom, poznatkom o existencii štôlne);

Vedú: Ing. arch. Peter Jakubišín, Ing. arch. Denisa Kyselíková

Zadanie č. 5: Zameranie vybraných gotických kamenných portálov a okien

Vedú: Ing. arch. Katarína Terao Vošková, Ing. arch. Andrea Nižňanská

Zadanie 6a): Hmotová rekonštrukcia gotického domu na Nám. Sv. Trojice detailne s dekoráciou fasády (M 1:50/ M 1:100 ?) podľa pamiatkového a reštaurátorského výskumu: Krečméryovský dom na ul. A. Kmeťa 26/I

Vedie: Ing. arch. Zuzana Holičková

Zadanie 6b): Typická dispozícia gotického meštianskeho domu – na základe štúdia a porovnávania niekoľkých dispozícií gotických domov

Vedie: Ing. arch. Andrea Nižňanská, Bc. Zala Erklavec

Zadanie č. 7:

Hypotetická rekonštrukcia hmotovej podoby urbanizmu gotického mesta (Námestia Sv. Trojice – podlažnosť a parcelácia -- nové doplnené gotické domy v ostatnej časti mesta)

- môžeme doplniť aj hmotovky, kt. už máme spracované: Kaplnka sv. Anny pri radnici, Kostol sv. Kataríny, kostol PM – St. zámok – jeho gotickú podobu hmotovo spracoval Ivan Hrušovský pre brožúru „Banská Štiavnica UNESCO, PÚ SR 1995.

Vedú: Ing. arch. Lýdia Budayová, PhD.; Ing. arch. Zuzana Holičková

Pokyny v súvislosti s pandémiou:

Prosíme všetkých účastníkov:

- doniesť so sebou: Certifikát o vakcinácii proti ochoreniu COVID-19, alebo PCR test nie starší ako 72 hod. pred začatím podujatia; alebo lekárske potvrdenie o prekonaní Covid -19
- Rešpektovať požiadavky majiteľov domov a správať sa pri návšteve domov diskretne a k ich obyvateľom úctivo!
- Nosiť na prednášky, pri práci v ateliéri a na prieskum domov rúško. Dodržiavať hygienické pravidlá – umývanie a dezinfekcia rúk.
- Riadiť sa podľa pokynov v priestoroch „detaška“.
- Dbať na bezpečnosť v teréne !!!

Banská Štiavnica

je historické mesto situované v Štiavnických vrchoch bohatých na striebornú, zlatú, ale aj olovenú rudu. Jeho počiatky siahajú do 11. storočia, kedy sa formovala osada *Bana*, kde sa ťažilo striebro a v údolí osada *Štiavnica* popri rovnomennom potoku, kde bolo administratívne centrum. Nerastné bohatstvo sa stalo dôvodom pre vznik sídla aj v nehostinnom a neúrodnom kopcovitom kraji, čím vznikol jedinečný rastlý urbanizmus prispôsobený terénu. Vytvorený je nielen meštianskymi a remeselníckymi domami v kotline, ale aj banskými domčekmi rozosiатыmi po svahoch. Snaha o zefektívnenie dolovania striebornej rudy viedla počas stáročí k mnohým technickým objavom (vynálezy banských strojov, prvé použitie pušného prachu na rozpojovanie horniny v roku 1627) a k rozvinutiu viacerých vedných disciplín (baníctvo, hutníctvo, banské zememeračstvo, kartografia a i.). V roku 1764 sa Banská Štiavnica stala sídlom jednej z prvých technických vysokých škôl na svete. Vyučovalo sa tu baníctvo, hutníctvo a neskôr aj lesníctvo. V Banskej Štiavnici žili spolu viaceré národnosti – maďarská, nemecká a slovenská (nemecky sa nazýva Schemnitz, maďarsky Selmecebánya). Jej kultúrne a prírodné bohatstvo je natoľko významné, že od roku 1993 je súčasťou územia, ktoré je zapísané na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.

Pamiatková rezervácia Banská Štiavnica a románsko-gotický farský kostol (Starý zámok)

Najstaršia stredoveká zástavba obytných domov sa s najväčšou pravdepodobnosťou nachádzala medzi dvoma románskymi bazilikami – *Blahoslavenej Panny Márie* (Starý Zámok) a *Sv. Mikuláša* (dnes farský kostol *Nanebovzatia Panny Márie*).

Námestie Sv. Trojice sa vyvinulo v stúpajúcom úvale popri potoku pod farským kostolom Panny Márie. Z komunikácie spájajúcej *Štiavnicu* (v polohe, kde je dnešné mesto) a *Banu* (opevnené sídlo na vrchu Glanzenberg) sa sformovalo námestie s domami bohatých ťažiarov a mešťanov. Najprv sa tu však nachádzali náleziská rúd, vchody do štôlní a prvé stredoveké technologické, hospodárske a obytné stavby. Tieto sa v gotických a neskorogotických reprezentačných patricijských domoch stali ich starými zadnými časťami. Oddeľovali ich úzke medziparcelové medzery tzv. susedské uličky, ktoré odvádzali vodu z prudkých svahov za nimi. Po nepokojoch a zemetraseniach v roku 1442 boli poškodené domy prestavané. Do 15. storočia sa mesto rozvíjalo juhovýchodným smerom k dedine Svätý Anton, čo dokladá poloha špitálskeho kostola *Sv. Alžbety Uhorskej* z polovice 14. storočia.

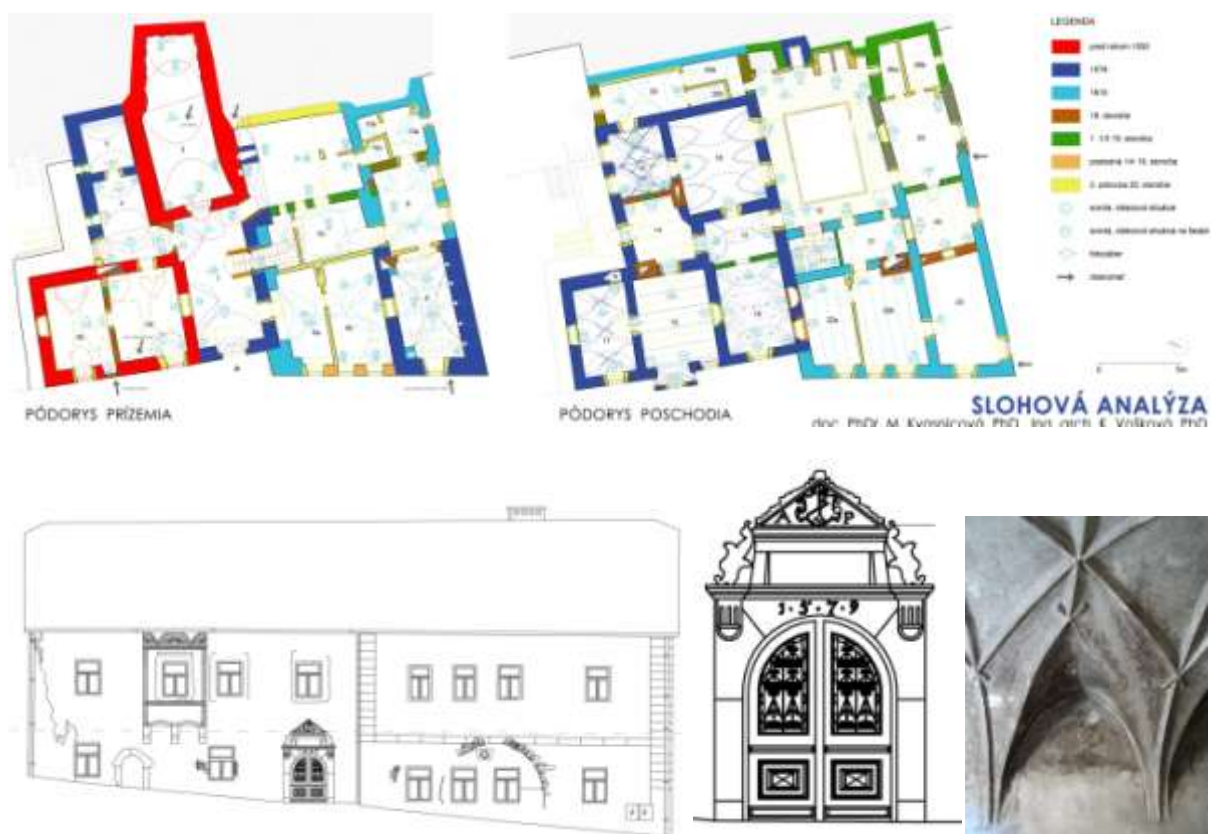
Kostol Panny Márie (dnešný Starý zámok) bol vybudovaný v 1. tretine 13. storočia ako trojloďová neskororománska bazilika. Dodnes sa nám v jej blízkosti zachoval románsky karnier – kaplnka *Sv. Michala*. Okolo baziliky sa nachádzal prikostolný cintorín. V 14. storočí bol opevnený. Po nepokojoch v polovici 15. storočia v rokoch 1497 – 1515 bol kostol prestavaný z baziliky na halovú gotickú stavbu. Približne v čase, keď stratil svoju sakrálnu funkciu, bol postavený neskorogotický *Kostol sv. Kataríny*, situovaný na začiatku *Námestia Sv. Trojice*. Opevnený a prestavaný kostol (dnešný Starý Zámok) na útočištný hrad bol v rokoch 1546 – 1559 po bitke pri Moháči. V čase osmanského nebezpečenstva slúžil ako vartovka. Na začiatku 20. storočia tu bolo zriadené mestské múzeum, tejto funkcii slúži dodnes. V meste sa nachádzali ešte ďalšie tri vartovky: Nový zámok; ďalšia na Ostrom vrchu (dnes Kalvársky vrch, Scharffenberg) a zrejme aj na terase pri povrchových dobývkach v dotyku s dnešnou archeologickou lokalitou Staré mesto.

Pamiatková obnova goticko-renesančného domu na Nám. Sv. Trojice 23

Meštiansky dom na Nám. Sv. Trojice 23 (Baumgantnerov dom)

Situovaný je na konci námestia, kde sa priestor zužuje a ústi k historickej ceste smerom na Banskú Hodrušu (niekedy významné banské sídlo). Stojí na dvoch parcelách. Pamiatkový výskum (stavebno-historický vývin) poukazuje na pravdepodobnosť, že v období gotiky (v 14. storočí) tu stáli minimálne dve jednopodlažné stavby: obytná so zachovaným oblúkovým portálom a hospodárska (dnešná pivnica) tiež s kamenným oblúkovým vstupom. Severná časť domu bola výrazne renesančne stavebne upravená. Zachoval sa jeho renesančný charakter (arkier, portál s datovaním 1559 a s nápisom, ktorý hovorí o jeho majiteľovi Ambrózovi Paumgantnerovi). Fasáda domu bola reštaurovaná azda ako prvá v meste – v roku 1964, kedy bola odhalená a reštaurátorsky prezentovaná jej renesančná podoba. Približne 40 rokov dom výrazne chátral spolu s jeho vzácnou architektonickou slohovou dekoráciou. Táto významná pamiatka bola dlhodobo predmetom záujmu Fakulty architektúry STU a možnosti jeho obnovy boli veľakrát riešene v študentských ateliéroch. Konečne v roku 2020 s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR začala jeho komplexná pamiatková obnova.

Zdroj foto: Archív Fakulty architektúry a dizajnu STU, detašované prac. Banská Štiavnica